

Öğretmenlerin Deprem Kavramına İlişkin Metaforları

Teachers' Metaphors Related to the Concept of Earthquake

Fatih AYDIN¹ , Mustafa AKÇA², Müzeyyen AKÇA³

Özet

Bu çalışmanın amacı öğretmenlerin depreme ilişkin algılarını metaforlar yoluyla belirlemektir. Çalışma grubunu 2023-2024 eğitim öğretim yılı güz döneminde Antalya ilinde görev yapan 80 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu, kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Bu araştırmada nitel araştırma desenlerinden "olgubilim" kullanılmış ve veriler içerik analiz tekniğiyle çözümlenmiştir. Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu yoluyla, "Deprem... gibidir, çünkü..." ifadesiyle toplanmıştır. Araştırmanın sonucunda öğretmenler deprem kavramına ilişkin toplam 45 adet geçerli metafor üretmişlerdir. Ayrıca çalışmaya katılan öğretmenlerin deprem kavramıyla ilgili geliştirdikleri bu metaforların altı (6) farklı kavramsal kategori altında toplandığı tespit edilmiştir. Bu kategoriler yıkım, ölüm, acizlik ve çaresizlik, zaman, acı ve hüznün, ders verme ve uyarı olarak belirlenmiştir. Öğretmenlerin "Deprem" kavramına ilişkin metaforlarının oluşturduğu kavramsal kategoriler incelendiğinde, en fazla metaforun bulunduğu kategori "yıkım" ve "ölüm" olmuştur.

Anahtar sözcükler: Afet, deprem, metafor, öğretmen.

Abstract

The purpose of this study is to determine teachers' perceptions of earthquakes through metaphors. The study group consists of 80 teachers who were working in Antalya province during the fall semester of the 2023-2024 academic year. The research group was determined using convenience sampling method. The study employed a qualitative research design known as phenomenology, and the data were analyzed using content analysis technique. Research data were collected through a semi-structured interview form using the statement "Earthquake is like... because...". As a result of the study, teachers produced a total of 45 valid metaphors related to the concept of earthquake. Additionally, it was found that the metaphors developed by participating teachers regarding the concept of earthquake were categorized under six different conceptual categories. These categories were identified as destruction, death, helplessness and despair, time, pain and sorrow, teaching and warning. When examining the conceptual categories formed by teachers' metaphors about the concept of "earthquake," it was determined that the category with the most metaphors was "destruction" and "death."

Keywords: Disaster, earthquake, metaphor, teacher.

Geliş Tarihi / Submitted: 20/06/2024

Atıf / Citation: Aydın, F., Akça, M., & Akça, M. (2024). Öğretmenlerin deprem kavramına ilişkin metaforları. *Avrasya Beşeri Bilim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 1-10.

Kabul Tarihi / Accepted: 21/07/2024

¹ Prof. Dr., Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Karabük, Türkiye, fatihaydin@karabuk.edu.tr

² Okul Müdürü, Kumluca Farabi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, makca79@hotmail.com

³ Müdür Yardımcısı, Kepez Çamlıbel Halk Eğitim Merkezi, muzeyyen.akca@hotmail.com

Giriş

Doğal afetler kısaca, toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel etkinliklerini olumsuz yönde etkileyen, önemli ölçüde can ve mal kaybına neden olan, ağırlıklı olarak ya da tamamen, doğal etkenlerin neden olduğu, doğal tehlikelerle ortaya çıkan olaylar olarak tanımlanabilir (Şahin ve Sipahioğlu, 2003:6). Kuraklık, tropikal siklonlar, seller, depremler, volkanlar, orman yangınları, tsunamiler, heyelanlar ve çığlar en önemli doğal afetlerdir.

Tarih boyunca dünyanın karşılaştığı en büyük doğal afetlerin başında depremler gelmektedir. Üst mantoda biriken enerjinin zayıf kuşaklar ve kırık hatlar boyunca yüzeye çıkması ile oluşan ve süresi saniyelerle ifade edilen kabuk titremesine deprem denir. Türkiye dünyada sürekli ve yıkıcı depremlerin olduğu Alp-Himalaya deprem kuşağı üzerinde yer alır (Atalay, 2011). Anadolu depremselliğinin iki ana nedeni bulunur. Birincisi, Atlas Okyanusu'nun ortalarındaki okyanus ortası sırtındaki genişlemenin Afrika levhasını kuzeydoğu yönünde hareket ettirmesidir. Afrika, Akdeniz altında Anadolu Levhası ile çarpışır ve altına dalar. İkincisi ise, Kızıldeniz ortasındaki okyanus tabanının yayılması hareketinin Arap Levhası'nı kuzey yönünde hareket ettirerek Doğu Anadolu faylarını aktifleştirmesidir. Afrika Levhası kuzey kenarındaki kabuk sıkışması neticesinde Anadolu ve Ege'nin altına dalarak batır. Bu dalma sırasında Batı Anadolu'ya çekme kuvveti uygulanır. Arap Levhası'nın baskısıyla Kuzey Anadolu Fayı boyunca batıya doğru itilen Anadolu Levhası da batıda sıkışmaya sebep olur (TÜBİTAK, 2024).

Türkiye'de Kuzey Anadolu Fay Hattı, Doğu Anadolu Fay Hattı ve Batı Anadolu Fay Hattı olmak üzere toplamda üç büyük aktif fay hattı bulunur. Kuzey Anadolu Fay Hattı, Dünyanın en hızlı hareket eden ve en aktif sağ-yanal atımlı faylarından olup, 1.100 km uzunluğunda sağ yönlü ve doğrultu atımlı aktif bir fay hattıdır. Saroz Körfezi'nden başlayan bu fay hattı, Marmara Denizi, Gölçük, Sapanca Gölü, Adapazarı, Tosya ve Erzincan üzerinden Van Gölü'nün kuzeyine kadar uzanır. Doğu Anadolu Fay Hattı, Türkiye'nin doğu bölgesinde bulunan Anadolu Levhası ile kuzeye doğru hareket eden Arap Levhası sınırı boyunca uzanır. Batı Anadolu Fay Hattı, Anadolu'nun batısında doğu-batı uzanışlı, kuzeyden-güneye doğru sıralanan pek çok fay hattından oluşan deprem alanıdır.

Kaynak: TÜBİTAK (2024)

Deprem bölgeleri haritaları incelendiğinde (<https://tdth.afad.gov.tr/>) göre, Türkiye'nin %90'ı deprem bölgeleri içerisinde. Nüfusun, büyük sanayi merkezlerinin ve barajların %90'dan fazlası deprem bölgesinde bulunmaktadır. Son yüzyılda Türkiye'de zaman zaman şiddetli depremler yaşanmış (Erzincan, Tokat, Hakkari, Gerede, Varto, Lice, Gölcük, Düzce, İzmir, Van, Elazığ vb.) ve büyük can kayıplarına neden olmuştur. En son yaşanan Kahramanmaraş depremleri ise bunların içerisinde en büyüğü ve etkili olanı olarak tarihi kayıtlara geçmiştir. 6 Şubat 2023 Pazarcık – Elbistan (Kahramanmaraş) Mw: 7.7 ve Mw: 7.6 depremleri nedeniyle başta Kahramanmaraş olmak üzere depremden etkilenen Hatay, Gaziantep, Malatya, Diyarbakır, Kilis, Şanlıurfa, Adıyaman, Osmaniye, Adana ile 11. il olarak eklenen Elazığ illerinde olağanüstü hal ilan edilmiş, daha sonra alınan kararlar Bingöl, Kayseri, Mardin, Tunceli, Niğde ve Batman illeri de afet bölgesi olarak ilan edilmiştir. Resmi rakamlara göre, deprem nedeniyle 50.783 kişi hayatını kaybederken, 115.353 kişi yaralanmıştır. 37.984 binanın yıkıldığı raporlanmıştır. Bu rakamlar içinde bulunduğumuz yüzyılda ülkede meydana gelmiş en büyük deprem olan 1939 Erzincan Depremi (Mw: 7.9) ve 1999 Kocaeli Depreminde (Mw: 7.6) yaşadığımız kayıplardan fazladır (AFAD, 2023).

Bir kişinin, bir kavramı ya da olguyu algıladığı biçimde, benzetmeler kullanarak ifade etmesi anlamına gelen “metafor” kelimesi, Yunanca “metapherein” kelimesinden türemiştir (Levine, 2005). Saban, Koçbeker ve Saban (2006:1) metaforu “bir bireyin yüksek düzeyde soyut, karmaşık veya kuramsal bir olguyu, anlamada ve açıklamada işe koşabileceği güçlü bir zihinsel araç” olarak ifade etmektedir. Tanımlardan da anlaşılacağı üzere metaforlar, bir kişinin bir kavramı ya da olguyu nasıl algılıyor ise, bunu benzetmeler kullanarak ifade etmesidir.

Forceville (2002) Herhangi bir şeyin metafor olarak kabul görmesi için üç sorunun yanıtlanması gerektiğini ifade etmiştir. Bunlar: (1) Metaforun konusu nedir? (2) Metaforun kaynağı nedir? (3) Metaforun kaynağından konusuna atfedilmesi düşünülen özellikler nelerdir?”. Bu ilişkiyi bir örnekle şöyle ifade edilebilir. Örneğin; “Coğrafya okyanus gibidir. Çünkü okyanus içerisinde bir çok canlıyı barındırması, çok geniş bir alana sahip olması ve canlı yaşamı için önemli ise coğrafya da öyledir. Coğrafya incelediği konular açısından çok geniş bir alana yayılmıştır. İlgilendiği konular canlı yaşamı için de oldukça önemlidir.” ifadesinde metaforun konusu “Coğrafya”, metaforun kaynağı “okyanus” ve metaforun kaynağından konusuna atfedilmesi düşünülen özellikler (okyanus içerisinde bir çok canlıyı barındırması, çok geniş bir alana sahip olması ve canlı yaşamı için önemli ise coğrafya da öyledir. Coğrafya incelediği konular açısından çok geniş bir alana yayılmıştır. İlgilendiği konular canlı yaşamı için de oldukça önemlidir.) şeklinde açıklanabilir.

Son yıllarda eğitimcilerin dikkatini çeken “metafor”, yerli ve yabancı literatürde farklı kavramlarda çeşitli araştırmalara konu olmuştur (Inbar, 1996; Forceville, 2002; Guerrero ve Villamil, 2002; Alger, 2009; Shaw, Barry ve Mahlios, 2008; Aydın 2010, 2011; Aydın ve Ünalı, 2010; Saban, 2009; Saban, Koçbeker ve Saban, 2006; Kılcan, 2017; Kılcan ve Çepni, 2015). İlgili literatür incelendiğinde, “Deprem” kavramına ilişkin metaforları ortaya koyan çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin deprem metaforlarını ortaya koyan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Aşağıda son yıllarda deprem kavramı üzerine yapılan metafor çalışmalarından bazı örnekler verilmiştir.

Aksoy (2013) çalışmasında ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerinin “deprem” kavramına ilişkin sahip oldukları metaforları belirlemiştir. Araştırmaya 2012–2013 eğitim-öğretim yılında, Van ili Erciş ilçesinde 9. sınıfta öğrenim gören 194 öğrenci katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; öğrenciler “deprem” kavramına ilişkin toplam 72 adet geçerli metafor üretmişlerdir. Bu metaforlar ortak özelliklerine göre 6 farklı kavramsal kategoriye (kıyamet, korku, canavar, beşik, ölüm, felaket) ayrılmıştır.

Doğan, Nacaroğlu ve Ablak (2021) tarafından yapılmıştır. Ortaokul öğrencilerine yönelik yapılan bu çalışmada katılımcılar 76 metafor üretmişlerdir. Bu çalışmada metaforlar, ortak özellikleri ve kullanım gerekçelerine göre üç kategori ve sekiz alt kategori altında gruplandırılmıştır. Kategoriler; “Depremin Oluşma Şekli”, “Depremin Sonuçları” ve “Depremin Sebepleri” şeklinde adlandırılırken, alt kategoriler ise makine/araç-gereç, doğal afet, insan davranışı, zaman, psikolojik sonuçlar, toplumsal sonuçlar, dinsel sonuçlar ve dinsel sebepler olarak belirlenmiştir. Katılımcılar arasında en yaygın olarak kullanılan metaforlar ise “salıncak, kıyamet, ölüm, beşik, korku ve felaket” olduğu görülmüştür.

Efe Altun, Akkuş Altun ve Yıldız (2023) araştırmalarında Bolu ili merkez ilçe örnekleminde ilköğrencilerinin “deprem” kavramına yönelik metaforik algılarını belirlemiştir. Toplam 488 öğrencinin katıldığı araştırmada olgubilim deseni kullanılmıştır. Öğrencilerin algılarına dayalı olarak “Deprem” kavramına ilişkin 263 adet metafor üretilmiştir. Öğrenciler tarafından üretilen en çok beş metafor incelendiğinde sırasıyla; Salıncak, Kabus, Savaş, Canavar ve Kıyamet olduğu görülmektedir. Öğrenciler tarafından üretilen 263 adet metafor araştırmacılar tarafından 8 kategori altında (Gürültü, Güven, Kayıp, Korku, Sarsıntı, Yıkım, Zaman ve Diğer) toplanmıştır.

Öz, Türkmen ve Özkan (2023) çalışmasında 1999 Gölcük Depremlerinde okul öncesi dönemde olan, şu anda 26-29 yaş aralığındaki bireylerin deprem algılarını incelemiştir. Katılımcılar (17 kişi) deprem sonrası yaşamış oldukları problemleri, göç durumlarını, depreme ilişkin bilgilerini, hislerini belirtmiş olup ayrıca kavramla ilgili “anomali, çaresizlik, korku, ölüm, yıkım, nefessiz kalmak, çığlık, afet, huzursuzluk, stres ve telaş” metaforları üretmişlerdir.

Deprem eğitiminin en doğru şekilde verilebileceği yerler okullardır. Eğer okullarda öğrencilere deprem konusunda doğru ve bilinçlendirici bir deprem eğitimi verilebilirse, depremlerin zararlarından korunmak ya da gelecek zararı azaltmak mümkündür. Bu konuda en önemli görevlerden birisi de öğretmenlere düşmektedir. Bu araştırmada öğretmenlerin deprem kavramına ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla ortaya koymaktır. Öğretmenlerin deprem kavramına ilişkin algılarını hangi metaforlarla ifade edildiğini ortaya koyan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu açıdan bakıldığında, yapılan bu araştırma ilk olma özelliği taşımakta ve deprem eğitimi alanında bir boşluğu doldurmaktadır.

Bu araştırmanın amacı öğretmenlerin deprem kavramına ilişkin sahip oldukları algıları metaforlar aracılığıyla ortaya çıkartmaktır. Bu genel amaç çerçevesinde, aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1) Öğretmenler “Deprem” kavramına ilişkin sahip oldukları algıları hangi metaforlar aracılığıyla açıklamaktadır?
- 2) “Deprem” kavramına ilişkin olarak öğretmenler tarafından ileri sürülen metaforlar, ortak özellikleri bakımından hangi kategoriler altında toplanmaktadır?

Yöntem

Araştırma Modeli

Nitel araştırma yönteminin birçok deseni bulunmaktadır (Üyümez, Yılmaz ve Ünlüer 2020, 2021). Bu araştırmada nitel araştırma desenlerinden “olgubilim” kullanılmıştır. Olgubilim (fenomenoloji) deseni, farkında olduğumuz ama derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006:72). Olgubilim, bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için uygun bir araştırma zemini oluşturur. Marton (1986:31)’a göre fenomenografi, nitel bir araştırma yaklaşımı olup, “İnsanların etraflarındaki dünyada yer alan fenomenlerle ilgili yaşantı, kavramsallaştırma, algılama ve farklı perspektiflerden algılamalarını çeşitli nitel yollarla bir yapı oluşturmalarını sağlayan bir yapıdır” şeklinde tanımlamıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma grubu, kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Çalışma grubunu 2023-2024 eğitim öğretim yılı güz döneminde Antalya ilinde görev yapan 80 öğretmen oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmaya katılan öğretmenlerin “Deprem” kavramına ilişkin sahip oldukları metaforları ortaya çıkarmak için, öğretmenlerin her birinden “*Deprem... gibidir; çünkü ...*” ibaresinin yazılı olduğu bir form verildi. Bu ifadeyle, öğretmenlerden deprem için bir metafor seçmeleri ve bu metaforu neden seçtiklerini ifade etmeleri istenmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlere online bir platform üzerinden hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu gönderilmiş ve öğretmenlerden cevaplarını istenilen süre içinde tamamlamaları beklenmiştir. Öğretmenlerden bu ibareyi kullanarak ve sadece tek bir metafor üzerinde yoğunlaşarak, düşüncelerini dile getirmeleri istendi. Veriler, araştırmacılar tarafından toplanmış ve uzman görüşüne başvurulmuştur.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada, elde edilen verilerin değerlendirilmesinde “içerik analizi” tekniği (Miles ve Huberman, 1994) kullanılmıştır. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramalara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize ederek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006:27).

Öğretmenlerin geliştirdikleri metaforların analiz edilmesi ve yorumlanması dört aşamada gerçekleştirildi. Bu aşamalar şunlardır: (1) Adlandırma Aşaması, (2) Tasnif Etme (Eleme ve Arıtma) Aşaması, (3) Kategori Geliştirme Aşaması, (4) Geçerlik ve Güvenirliği Sağlama Aşaması

(1) Adlandırma Aşaması: Öncelikle araştırmaya katılan öğretmenler tarafından üretilen metaforlar alfabetik sıraya göre geçici bir listesi yapıldı. Bu amaç doğrultusunda öğretmenlerin yazılarında, metaforların belirgin bir şekilde dile getirilip getirilmediğine bakıldı. Her öğretmenin sunduğu kâğıtta dile getirilen metaforlar kodlandı (Örneğin, hayat, ölüm, kıyamet, felaket vb). Herhangi bir metaforun yazılmadığı kâğıtlar (4 adet) işaretlendi.

(2) Tasnif Etme (Eleme ve Arıtma) Aşaması: Bu aşamada öğretmenlerin yazdıkları metaforlar tekrar tek tek okunup gözden geçirilerek, her metafor (1) metaforun konusu, (2) metaforun kaynağı ve (3) metaforun konusu ile metaforun kaynağı arasındaki ilişki bakımından analiz edildi. Bu çalışmada 6 kâğıt herhangi bir metafor içermemesi ve 10 kâğıtta metaforun konusu ile metaforun kaynağı arasındaki ilişki bakımından uyumsuz olması gerekçesiyle toplam 16 kâğıt elenerek araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Öğretmenler tarafından üretilen zayıf yapıları metaforların ayıklanmasından sonra, toplam 45 adet geçerli metafor elde edildi.

(3) Kategori Geliştirme Aşaması: Öğretmenler tarafından üretilen metaforlar, “Deprem” kavramına ilişkin sahip oldukları ortak özellikler bakımından irdelendi. Bu işlem esnasında 45 metafor hakkında oluşturulan “metafor listesi” dikkate alınarak her metaforun “Deprem” olgusunu nasıl kavramsallaştırdığına bakıldı. Bu amaç için, öğrenciler tarafından üretilen her metafor “Depreme” ilişkin sahip olduğu bakış açısına göre belli bir tema ile ilişkilendirilerek toplam 6 farklı kavramsal kategori oluşturuldu.

(4) Geçerlik ve Güvenirliği Sağlama Aşaması: Araştırmanın güvenirliliğini sağlamak için, çalışmada ulaşılan 6 kavramsal kategori altında verilen metaforların, söz konusu bir kavramsal kategoriyi temsil edip etmediğini teyit etmek amacıyla uzman görüşüne başvuruldu. Bu amaç doğrultusunda, uzman kişilere iki liste verildi: Bunlar; (a) Metaforun alfabetik sıraya göre dizili olduğu bir liste, (b) Kavramsal kategorinin adlarını ve özelliklerini içeren bir liste. Uzmanlardan bu iki listeyi de kullanarak birinci listedeki örnek metafor listesini, ikinci listedeki 6 farklı kavramsal kategoriyle (hiçbir metafor dışarıda bırakmayacak şekilde) eşleştirmesi istendi. Daha sonra, uzmanın yaptığı eşleştirmeler araştırmacının kendi kategorileriyle karşılaştırıldı. Karşılaştırmalarda görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları tespit edilerek araştırmanın güvenirliliği, Miles ve Huberman’ın (1994: 64) formülü ($Güvenirlik = \frac{görüş\ birliği}{görüş\ birliği + görüş\ ayrılığı}$) kullanılarak hesaplandı. Nitel çalışmalarda, uzman ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki uyumun %90 ve üzeri olduğu durumlarda istenilen düzeyde bir güvenilirlik sağlanmış olmaktadır (Saban, Koçbeker ve Saban, 2006; Saban, 2009). Bu araştırmanın güvenilirlik çalışmasında %91 oranında bir güvenilirlik sağlanmıştır. Güvenirlik çalışması kapsamında görüşüne başvuru uzmanların, 3 metaforu (hayat, insan ruhu, ayraç) araştırmacının yaptığından farklı bir kategoriye yerleştirerek ilişkilendirmiştir. Bu durumda $Güvenirlik = \frac{45}{45+3} = 0.94$ olarak hesaplanmıştır.

Bulgular

Öğretmenlerin “Deprem” Kavramına İlişkin Metaforları

Bu bölümde, çalışmanın analizleri sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. İlk olarak, çalışmada elde edilen geçerli metaforlar sunulmuş, ardından metaforlar ilişkili oldukları kavramsal kategoriler içinde gruplandırılarak sunulmuştur. Bulgular tablolar üzerinde görselleştirilmiştir. Öğretmenlerin “deprem” kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar ve frekans dağılımları Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. Öğretmenlerin geliştirdikleri deprem metaforları

Metafor Sırası	Metaforun Adı	f	Metafor Sırası	Metaforun Adı	f
1	Abandone olma hali	1	24	Kalp krizi	2
2	Acizlik	1	25	Kanlı gözyaşı	1
3	Ağıt	1	26	Karabasan	3
4	Ateş	1	27	Karanlık	1
5	Avcı	1	28	Kaza	1
6	Ayraç	1	29	Kırık bir kalp	1
7	Beklenmedik bir sınav	1	30	Kırılmış bir bardak	1
8	Bitiş noktası	1	31	Kıyamet	5
9	Buz	1	32	Korkulu rüya	1
10	Büyük bir korku	1	33	Mahallenin haylaz çocuğu	1
11	Can acısı	1	34	Öfke	1
12	Depresyon	1	35	Ölçme gücü yüksek bir sınav	1
13	Doğanın tokadı	1	36	Ölüm	2
14	Domino taşı	1	37	Ölüm meleği	1
15	Ecel	1	38	Ruhsal çöküntü	1
16	Felaket	5	39	Saman alevi	1
17	Fırtına	1	40	Sonsuzluk	1
18	Gece	2	41	Tedavisi mümkün olmayan bir yara	1
19	Hastalık	1	42	Üzüntü	1
20	Hayal kırıklığı	1	43	Yara	1
21	Hayat	2	44	Yıkım	2
22	İnsan ruhu	1	45	Yok oluş	1
23	Kâbus	5	Toplam (45 metafor)		64

Tablo 1'e göre, öğretmenler "Deprem" kavramına ilişkin olarak toplam 45 adet geçerli metafor üretmişlerdir. Geliştirilen metaforların yarısından fazlası (36) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 9 metafor ise 2-5 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Görüldüğü gibi deprem kavramına ilişkin öğrenciler tarafından çok sayıda metafor ileri sürülmüştür. Tablo 1, incelendiğinde en yüksek frekansa sahip metaforların kıyamet (f=5), Felaket (f=5) ve Kâbus (f=5) olduğu gözle çarpılmaktadır.

Öğretmenlerin "Deprem" Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Metaforların Oluşturduğu Kategoriler "Deprem" Kavramına İlişkin Metaforları

Çalışmaya katılan öğretmenlerin deprem kavramıyla ilgili geliştirdikleri metaforların altı (6) farklı kavramsal kategori altında toplandığı tespit edilmiştir. Öğretmenlerin deprem kavramıyla ilişkilendirdikleri metaforların hangi kavramsal kategorilere ait olduğu Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Öğretmenlerin "Deprem" kavramına yönelik sahip oldukları metafor kategorileri, metafor sayıları ve toplam metafor sayıları

Sıra No	Kategoriler	Metaforlar	Metafor Sayısı	Toplam Metafor Sayısı
1	Yıkım	Kıyamet (5), Ateş (1), Domino taşı (1), Felaket (5), Fırtına (1), Gece (2), Kanlı gözyaşı (1), Öfke (1), Yıkım (2)	9	19
2	Ölüm	Ayraç (1), Kâbus (5), Karanlık (1), Ölüm (2), Ölüm meleği (1), Sonsuzluk (1)	6	11
3	Acizlik ve Çaresizlik	Tedavisi mümkün olmayan yara (1), Yara (1), Acizlik (1), İnsan ruhu (1), Karabasan (3), Kırılmış bir bardak (1), Abandone olma hali (1)	7	9
4	Zaman	Can acısı (1), Ecel (1), Hastalık (1), Beklenmedik bir sınav (1), Kalp krizi (2), Kaza (1), Ruhsal çöküntü (1), Saman alevi (1)	8	9

5	Acı ve Hüzün	Ağıt (1), Buz (1), Hayal kırıklığı (1), Kırık bir kalp (1), Üzüntü (1), Yok oluş (1), Hayat (2)	7	8
6	Ders verme ve uyarı	Avcı (1), Bitiş noktası (1), Büyük bir korku (1), Depresyon (1), Doğanın tokadı (1), Korkulu rüya (1), Mahallenin haylaz çocuğu (1), Ölçme gücü Yüksek bir sınav (1)	8	8
Toplam			45	64

Kavramsal Kategoriler

Kategori 1: Yıkım

Araştırmaya katılan öğretmenlerin en fazla metafor ürettikleri bu kategoride depremi yıkımla ilişkilendirilmiştir. Bu kategorinin 9 metafor (*Kıyamet, Ateş, Domino taşı, Felaket, Fırtına, Gece, Kanlı gözyaşı, Öfke, Yıkım*) ve 19 öğretmenden oluştuğu görülmektedir. Aşağıda, bu kategoride bulunan bazı öğretmen ifadeleri verilmiştir.

“Deprem domino taşına benzer. Çünkü Bir kere yıkım gerçekleştirdi mi evin, hayatın, sevdiklerin, malın, geleceğin, tek tek yıkılır.” (Ö:5)

“Deprem bir felakettir. Çünkü herkes için en güvenli yer olan evleri, yuvaları artık yoktur, bunun yerine korku, kaygı, çaresizlik, ölüm korkusu ve güvensizlik başlar.” (Ö:15)

“Deprem yıkım gibidir. Çünkü mâl olduğu maddi yıkımların yanında insan psikolojisi ve sosyolojisinde onarılması mümkün olmayan yıkımlara neden olur.” (Ö:3)

Kategori 2: Ölüm

Bu kategoride öğretmenler depremin en acı veren yönüne yani can kayıplarına vurgu yaparak ölüm üzerine metaforlar ortaya koymuşlardır. Bu kategori 6 metafor (*Ayraç, Kâbus, Karanlık, Ölüm, Ölüm meleği, Sonsuzluk*) ve 11 öğretmenden oluşmaktadır. Aşağıda bu kategoride bulunan bazı öğretmen ifadeleri verilmiştir.

“Deprem ölüm gibidir. Çünkü birikim yaptığın her şey bir anda elinden gider.” (Ö:7)

“Deprem ölüm meleğine benzer. Afet geldiğinde çürük yapılaşmada yaşayanların canını ve malını alır.” (Ö:25)

“Deprem kâbus gibidir. Çünkü her an ölme korkusu insanı andan tat alamaz hale getirir.” (Ö:8)

Kategori 3: Acizlik ve Çaresizlik

Bu kategoride yer alan metaforlar, depremin ortaya çıkardığı çaresizliği ortaya koymaktadır. Bu kategorinin 7 metafor (*Tedavisi mümkün olmayan yara, Yara, Acizlik, İnsan ruhu, Karabasan, Kırılmış bir bardak, Abandone olma hali*) ve 9 öğretmenden oluşmaktadır. Aşağıda, bu kategoride bulunan bazı öğretmen ifadeleri verilmiştir.

“Deprem tedavisi mümkün olmayan bir yaraya benzer yara iyileşmeye yüz tutsa da kabuk bağlar ve sürekli kanar.” (Ö:35)

“Deprem karabasana benzer çünkü çaresiz kalır çırpınır ana bir şey yapamazsın.” (Ö:40)

“Deprem kırılmış bir bardak gibidir. Çünkü kırılan parçaların bir araya getirilmesi imkansızdır.” (Ö:36)

Kategori 4: Zaman

Depremin oluş zamanının belirsizliğini ortaya koyan bu kategori, 8 metafor (*Can acısı, Ecel, Hastalık, Beklenmedik bir sınav, Kalp krizi, Kaza, Ruhsal çöküntü, Saman alevi*) ve 9 öğretmenden oluşmaktadır. Aşağıda, bu kategoride bulunan bazı öğretmen ifadeleri verilmiştir.

“Deprem kalp krizi gibidir. Aniden geçirilen bir krize benzer. Çünkü kalp krizi de deprem gibi gerekli tedbirler alınmazsa; aniden, sarsıcı, yıkıcı hasarlar bırakabildiği gibi ölümcül sonuçları da olabilir.” (Ö:18)

“Deprem ecel gibidir. Hep geleceği bilinir ama ne zaman geleceği bilinmez” (Ö:7)

“Deprem hastalık gibidir. Aniden ve istemeden gelir.” (Ö:42)

Kategori 5: Acı ve Hüzün

Bu kategorideki metaforları ileri süren öğretmenler, depremin sonuçları üzerine odaklanmışlardır. Bu kategorinin 7 metafor (*Ağıt, Buz, Hayal kırıklığı, Kırık bir kalp, Üzüntü, Yok oluş, Hayat*) ve 8 öğretmenden oluşmaktadır. Aşağıda, bu kategoride bulunan bazı öğretmen ifadeleri verilmiştir.

“Deprem ağıt gibidir çünkü içinde hüzün barındırır” (Ö:12)

“Deprem hayal kırıklığını ifade eder çünkü yarım kalan hayatların geride kalan ailelerin üzüntüsünü acısını hayal kırıklığıdır.” (Ö:4)

“Deprem buz gibidir. Soğuk ve ağır bir yüke benzer çünkü bu yükü sırtına alan herkesi üsütür, üzer.” (Ö:29)

Kategori 6: Ders Verme ve Uyarı

Bu kategoride yer alan metaforlar daha çok depremin vermiş olduğu derslere ve uyarılara vurgu yapmıştır. Bu kategori 8 metafor (*Avcı, Bitiş noktası, Büyük bir korku, Depresyon, Doğanın tokadı, Korkulu rüya, Mahallenin haylaz çocuğu, Ölçme gücü Yüksek bir sınav*) ve 8 öğretmenden oluşmaktadır. Aşağıda, bu kategoride bulunan bazı öğretmen ifadeleri verilmiştir.

“Deprem doğanın tokadı gibidir. Maalesef Ebeveyn terbiyesine benzer. Çünkü sonrasında bir daha aynı şeyi yaşamamak adına çıkaracağımız dersleri öğretir.” (Ö:39)

“Deprem bitiş noktası gibidir. Hayatımızda bazı şeyler bize önemsiz gelir ve günlük hayatta sıradanlaşır. Oysaki değeri ansızın gelen depremle devleşir.” (Ö:27)

“Deprem, ölçme gücü yüksek bir sınav gibidir. Çünkü yıkıcı bir deprem, herkesin hayatta dersine ne kadar çalıştığını ve ödevlerini ne kadar yerine getirdiğini net olarak ortaya koyar.” (Ö:45)

Tartışma Sonuç ve Öneriler

Bu araştırma, Antalya ilinde görev yapan öğretmenlerin “Deprem” kavramına ilişkin sahip oldukları metaforları ortaya çıkarmak ve bu metaforları belli kavramsal kategoriler altında toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Bu araştırmanın bulguları, birkaç önemli noktaya dikkat çekmektedir.

Bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre, çalışma grubunda bulunan öğretmenler “Deprem” kavramına yönelik olarak 45 farklı metafor üretmişlerdir. Deprem kavramı için öğretmenler; “kıyamet”, “ölüm”, “kabus”, “yok oluş”, “bitiş noktası”, “hayat”, “kalp krizi” gibi birbirinden farklı metaforlar kullanmıştır. Bu durum, “Deprem” kavramının sadece tek bir metafor ile bir bütün olarak açıklanabilmesinin mümkün olmadığını göstermektedir. Bu bulgu farklı örneklem gruplarında deprem kavramı için yapılan metafor araştırmalarında elde edilen bulguları desteklemektedir. Aksoy (2013) çalışmasında ortaöğretim öğrencileri deprem kavramına ilişkin 72 adet metafor, Doğan, Nacaroğlu ve Ablak (2021) araştırmasında ortaokul öğrencileri 76 adet metafor, Efe Altun, Akkuş Altun ve Yıldız (2023) çalışmasında ilköğretim öğrencileri 263 adet metafor, Demir Yıldız ve Demir Öztürk (2023) araştırmasında üniversite öğrencileri 84 adet metafor ürettikleri belirlenmiştir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin deprem kavramıyla ilgili geliştirdikleri metaforların altı (6) farklı kavramsal kategori altında toplandığı tespit edilmiştir. Yıkım, ölüm, acizlik ve çaresizlik, zaman, acı ve hüzün, ders verme ve uyarı olarak belirlenmiştir. Öğretmenlerin “Deprem” kavramına ilişkin metaforlarının oluşturduğu kavramsal kategoriler incelendiğinde, en fazla metaforun bulunduğu kategori “yıkım” ve “ölüm” olmuştur. Türkiye’de 06.02.2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş depremlerinin ardından yapılan bu araştırmanın, öğretmenlerin üzerinde bıraktığı izlerin ve algıların kıyamet, felaket ve ölüm ile ilişkilendirildiği yönünde olduğu düşünülmektedir. İlgili literatür incelendiğinde depremi yaşayan öğrencilerin de (Aksoy, 2013; Karakuş 2013; Öz, Türkmen ve Özkan, 2023; Doğan, Nacaroğlu ve Ablak, 2021; Efe Altun, Akkuş Altun ve Yıldız, 2023; Demir Yıldız ve Demir Öztürk, 2023)

yaşamayan öğrencilerin de (Demirkaya, 2007; Aydın, 2010; Kaya, 2010) deprem kavramıyla ilgili metaforlarının çoğunluğunun *olumsuz* görüş yansıttığı görülmektedir. Değirmençay ve Cin'in (2016) 12 makale ve 11 yüksek lisans tezini inceledikleri araştırmada da benzer şekilde öğrencilerin depremi korku, ölüm, endişe, panik ve acı gibi negatif bir bakış açısıyla değerlendirdikleri" tespit edilmiştir.

Bu araştırmada öğretmenlerin deprem metaforlarından elde edilen kategorilerden birisi de "Ders verme ve uyarı" olmuştur. Ülkemizde 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen depremler, bir yandan neden oldukları can kayıpları, yaralanmalar ve yıkımlarla tüm ülkeyi yasa boğarken diğer yandan bir deprem kuşağında yer alan ülkemizde depreme karşı hazırlıklı olmanın, yönetmeliğe uygun ve depreme dayanıklı binaların inşa edilmesinin önemini bizlere bir kez daha hatırlattı. Türkiye'nin doğal afetler arasında en çok etkilendiği depremler, yüzyıllardır meydana geldiği her yerde tarifsiz acılar bırakmıştır. Ülkemizde son yüzyıl içinde meydana gelmiş büyük depremlerde yüz binden fazla insan hayatını kaybetmiş, bir o kadar insan da yaralanırken aynı zamanda çok fazla bina ise kullanılamaz hale gelmiştir. Türkiye haritası üzerinde depremlerin dağılışına bakıldığında çoğunun Anadolu'nun kuzey, batı ve doğusunda uzanan fay hatlarını takip ettiği görülmektedir. Bu fay hatları üzerinde ise milyonlarca insanın yaşadığı yerleşmeler, sanayi tesisleri, tarım, turizm ve ticaret merkezleri bulunmaktadır. Dolayısıyla bu saha üzerinde bulunan şehirlerin planlaması ve inşa faaliyetlerinde kullanılan yöntem ve malzemelerin daha planlı ve özenli kullanılması gerekmektedir.

Bu araştırmada elde edilen bir diğer sonuç ise metaforların algıları anlamada, açığa çıkarmada ve açıklamada güçlü birer araştırma aracı olarak kullanabilmesidir. Bu araştırmaya özgü olarak, "Deprem" kavramına ilişkin metaforlardan elde edilen bulgular; ders kitapları, öğretim programları ve öğretim süreçlerinin yeniden ele alınmasında "Deprem" kavramına yönelik bir bakış açısı kazandırabilir. Araştırmada ortaya çıkan metaforlar; likert tipi ölçek hazırlayacak araştırmacılara kaynak oluşturabilir. Bu düşünceden yola çıkarak; benzer araştırmaların özellikle deprem yaşamış illerde farklı çalışma gruplarında yapılması önerilmektedir.

Kaynakça

- Aksoy, B. (2013). Depremi yaşamış olan 9. sınıf öğrencilerinin "deprem" kavramına yönelik algılarının nitel açıdan incelenmesi. *Zeitschrift für die Welt der Türken-Journal of World of Turks*, 5(1), 247-265.
- Alger, C. (2009). Secondary teachers' conceptual metaphors of teaching and learning: changes over the career span. *Teaching and Teacher Education: An International Journal of Research and Studies*, 25(5), 743-751.
- Atalay, İ. (2004). *Doğa bilimleri sözlüğü*, İzmir: Meta Basımevi.
- Atalay, İ. (2011). *Türkiye coğrafyası ve jeopolitiği*. İzmir: Meta Basım Matbaacılık.
- Aydın, F. (2010). İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin "deprem" kavramını algılamaları: Fenomenografik bir analiz. *Turkish Studies*, 5(3), 801-817.
- Aydın, F. ve Ünalı Eser, Ü. (2010). Coğrafya öğretmen adaylarının coğrafya kavramına ilişkin algılarının metaforlar yardımıyla analizi. *International Online Journal of Educational Sciences (IOJES)*, 2(2), 600-622.
- Değirmençay, Ş. A. & Cin, M. (2016). Türkiye'deki deprem eğitimi araştırmaları: Betimsel içerik analizi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 301-314.
- Demir Yıldız, C. ve Demir Öztürk, E. (2023). Üniversite öğrencilerinin depreme ilişkin metaforik algıları. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 308-316.
- Demirkaya, H. (2007). İlköğretim öğrencilerinin deprem kavramı algılamaları ve depreme ilişkin görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8, 68-76.
- Doğan, M., Nacaroğlu, O., & Ablak, S. (2021). Sivrice depremini yaşamış ortaokul öğrencilerinin depreme ilişkin metaforik algılarının incelenmesi: Malatya ili örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(51), 384-402.

- Efe Altun, E., Akkuş Altun, P. ve Yıldız, K. (2023). *İlkokul Öğrencilerinin Deprem Kavramına İlişkin Metaforik Algıları*. Lisansüstü Öğretmen Çalışmaları Kongresi/25-27 Mayıs, Ayvalık.
- Forceville, C. (2002). The identification of target and source in pictorial metaphors. *Journal of Pragmatics*, 34, 1-14.
- Guerrero, M. C. M. ve Villamil, O.S. (2002). Metaphorical conceptualizations of ELS teaching and learning. *Language Teaching Research*, 6(2), 95-120.
- Inbar, D. (1996). The Free educational prison: metaphors and images. *Educational Research*, 38(1), 77-92.
- Karakuş, U. (2013). Depremi yaşamış ve yaşamamış öğrencilerin deprem algılarının, metafor analizi ile incelenmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 18(29), 97-116.
- Kaya, H. (2010). Metaphors developed by secondary school students towards "earthquake" concept. *Educational Research and Review*, 5(1), 712-718.
- Kılcan, B. (2017). *Eğitim bilimlerinde metaforların veri toplama aracı olarak kullanılması, örnek bir uygulama*. İçinde: Metafor eğitimde metaforik çalışmalar için bir uygulama rehberi, ss.93-112, Ankara: PegemA.
- Kılcan, B., & Çepni, O. (2015). A qualitative examination of the perceptions of the eight grade students regarding the concept of environmental pollution. *J. Int. Environmental Application Science*, 10(2), 239-250.
- Lakoff, G. ve Johnson, M. (2005). *Metaforlar: Hayat, anlam ve dil* (Çeviren: G.Y.Demir). İstanbul: Paradigma.
- Levine, P.M. (2005). Metaphors and images of classrooms. ERIC Document: EJ724893.
- Marton, F. (1986). Phenomenography: A research approach to investigating different understandings of reality. *Journal of Thought*, 2(3), 28-49.
- Miles, M.B. ve Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Morgan, G. (1998). *Yönetim ve örgüt teorilerinde metafor*. İstanbul: Mess Yayınları.
- Öz, E., Türkmen, O. ve Özkan, B. (2023). 1999 depremlerinde erken çocukluk döneminde olan bireylerin depreme ilişkin algıları. *Social Science Development Journal*, 9(42), 79-94.
- Saban, A. (2009). Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip olduğu zihinsel imgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 281-326.
- Saban, A., Koçbeker, B.N. ve Saban, A. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 6(2), 461-522.
- Shaw, D., Massengill, B. ve Mahlios, M. (2008). Preservice teachers' metaphors of teaching in relation to literacy beliefs. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, 14(1), 35-50.
- Şahin, C. ve Sipahioğlu Ş. (2003). *Doğal afetler ve Türkiye*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Üyümez, M.E., Yılmaz, A.O. ve Ünlüer, S. (2021). Vergi incelemesinin amaçları ve bu amaçlara ilişkin sorunlar nelerdir?: Bir durum çalışması. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 6(16), 432-452.
- Üyümez, M.E., Yılmaz, A.O. ve Ünlüer, S. (2020). Institutional structure in tax inspection: A case study of turkey. *ç.ü. sosyal bilimler enstitüsü dergisi*, 39 (4), 373-388
- Yazıcı, Ö. & Ulu Kalın, Ö. (2018). "Doğal Afet" için kavramsal metaforların karşılaştırmalı analizi. *E- Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 25-40.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

İnternet Kaynakları

<https://bilimteknik.tubitak.gov.tr>.

<https://tdth.afad.gov.tr>

<https://deprem.afad.gov.tr/>